Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry.

Kirjallinen lausunto kuulemistilaisuutta 8.10.2024 varten

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle paikallisen sopimisen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi **HE 85/2024 vp** ja Lakialoite laiksi työntekijöiden edustajan tulkintaetuoikeudesta **LA 26/2023 vp**

Yleiset huomiot

Hallitusohjelman tavoite tasapäistää suomalaisen yrityskentän toimijat siten, että paikallisen sopimisen mahdollisuudet tulisivat esityksen termein yhdenvertaisiksi riippumatta siitä, onko ko. yritys järjestäytynyt vai järjestäytymätön on perin ongelmallinen. Aikaisempi tulkintakäytäntö on rakentunut sen ajatuksen varaan, että valtakunnallisten neuvottelupartien neuvottelu- ja sopimistasapaino on tuotu järjestäytyneeseen kenttään paikallisen sopimisen määräyksin sillä takeella, että **sovitun noudattamista valvoo** muiden mekanismien ohella **vakiintunut luottamusmiesjärjestelmä**. Tätä valvontamekanismia ei puolestaan ole ollut järjestäytymättömässä kentässä, eikä sitä ole lakiehdotuksessa huomioitu nytkään. Hallituksen esittämällä lainsäädäntömuutoksella romutetaan vakiintuneiden työmarkkinapartien sopimusautonomia ja luottamusmiehen asema. Paikallisen sopimisen valvonta jää käytännössä kuolleeksi kirjaimeksi ja sopimusjärjestelmän hallinta katoaa. Lisäksi koko esityksen luoma epätasapaino ja epävarmuus oikeussuojakeinoista ja erimielisyyksien ratkaisemisesta sekä kulloisenkin erimielisyyden käsittelyn foorumista (yleinen tuomioistuin vai työtuomioistuin) on omiaan luomaan sekaannusta ja kasvattamaan sopimisen ja riidanratkaisun kustannuksia.

Tämä yhdenvertaistamisen hanke ei AKT ry:n näkemyksen mukaan ole perusteltu ja **riskinä on yritysten järjestäytymisasteen laskeminen**, kun järjestäytymätön yritys saa hyödykseen järjestäytynyttä kenttää keveämmät velvoitteet ja sopimusjärjestelmän. **Järjestäytymisasteen laskua edistää osaltaan myös hallituksen esittämä yrityskohtaisen työehtosopimustoiminnan edistäminen** kun kokoluokaltaan isompien yritysten intressi järjestää omat työehtonsa yrityskohtaisesti vailla

valtakunnallisen liiton tukea ja vaikutusta kasvaa. Järjestäytymisasteen lasku puolestaan johtaa väistämättömästi nykyisen kaltaisen **yleissitovuuden heikentymiseen tai häviämiseen** ja jättää suuren osan suomalaisista työntekijöistä vaille toimialakohtaisesti neuvoteltujen työehtojen suojaa ns. minimilainsäädännön varaan. Yleissitovuusjärjestelmä on vakiintuneesti turvannut työntekijän aseman riippumatta siitä, valitseeko työnantaja järjestäytyä vai ei. Suomalainen työlainsäädäntö ei riitä kattamaan työehtoja ilman työmarkkinaosapuolten tasapainoista sopimusjärjestelmää. Hallituksen esittämät muutokset kokonaisuutena arvioiden vaikuttavat 3-5 vuoden aikajänteellä siten, että Suomessa on pahimmillaan satoja tuhansia uusia työntekijöitä vailla kelvollisia minimityöehtoja. Se myös muuttaa tulevien eduskuntavaalien luonnetta siten, että niistä tulee väistämättä joka kerta työehtovaalit. AKT ry näkee yllä kuvatun tilanteen suomalaisilla työmarkkinoilla erittäin epätoivottavana.

Paikallisen sopimisen laajentaminen

Suomea sitovat useat järjestäytymisvapauden ja kollektiivisen neuvotteluoikeuden edistämisvelvoitteet. EU-lainsäätäjä on kiinnittänyt erityistä huomiota työelämän kestävään kehitykseen ja laadulliseen parantamiseen ja näkee **työehtosopimustoiminannan edistämisen tärkeänä tekijänä eurooppalaisen työn ja siten kilpailukyvyn ylläpitämisessä.** Hallituksen esitys murentaa tätä laajempaa eurooppalaista viitekehystä ja on suoraan ristiriidassa muun muassa nyt toimeenpanoprosessissa olevan vähimmäispalkkadirektiivin tavoitteiden kanssa.

Yrityskohtaisen työehtosopimustoiminnan edistäminen

Hallitus esittää, että yrityskohtaista työehtosopimustoimintaa edistetään luopumalla valtakunnallisuusvaatimuksesta työnantajien osalta. Näin ollen yrityksen voisivat jatkossa sopia työlainsäädännön semidispositiivisista säännöksistä joko valtakunnallisen työntekijäyhdistyksen tai sen jäsenyhdistyksen kanssa. On huomattava, että näin sopien voidaan myös heikentää työntekijälle muutoin laista johtuvia oikeuksia ja tästä syystä sopimista on aiemmin rajoittanut valtakunnallisuusvaatimus sekä työnantajien että työntekijöiden osalta. AKT ry ei kannata muutosta, koska se luo edelleen sopimistilanteisiin epätasapainoa ja riskejä

työntekijöiden etujen merkittävistä heikennyksistä. Lisäksi muutos on omiaan edistämään yleissitovuusjärjestelmän murentumista. Isompien yritysten luopuminen työnantajaliittojensa jäsenyydestä ja siirtyminen täysin yrityskohtaiseen sopimiseen voi aiheuttaa merkittäviä vaikutuksia yleissitovien työehtosopimusten osalta.

Työehtosopimusjärjestelmään perustuva paikallinen sopiminen yleissitovassa kentässä ja työsuojeluviranomaisen rooli sopimisen valvojana

Hallitus esittää paikallisen sopimisen mahdollisuuksien laajentamista yleissitovaan kenttään siten, että luottamusmiehen puuttuessakin voidaan lain nojalla sopia paikallisesti toisin. Lisäksi työpaikalle valitun luottamusmiehen ohella sopijapuoleksi voidaan valita luottamusvaltuutettu sen henkilöstön osalta, jotka eivät ole järjestäytyneet työehtosopimukseen sitoutuneeseen työntekijäyhdistykseen. Esitys on tämän **sopimisjärjestelyn osalta puutteellinen**, sillä esitys ei ota kantaa tällä edustusmallilla solmittujen **paikallisten sopimusten sitovuuspiiriin** laajemmin eikä siihen tilanteeseen, että **luottamusmies ja luottamusvaltuutettu olisivat kulloinkin sovittavasta asiasta erimielisiä**. Järjestäytymätön yrityskenttä saisi näin ollen järjestäytynyttä kenttää kevyemmät sopimisen raamit ja riskinä on järjestäytymisasteen lasku ja sen myötä koko yleissitovuusjärjestelmän heikentyminen. Yritysten järjestäytymisintressin murentaminen ja yleissitovuuden menettäminen voi muun muassa kuorma-autoalalla pahimmillaan johtaa vääristyneeseen kilpailuun, kun markkinoille pyrkii toimijoita, jotka polkevat kuljetusten hinnat alas minimityöehdoin ja mahdollisesti ulkomaalaista työvoimaa hyödyntäen. Näin hävitään merkittävä määrä kotimaista tuottavaa työtä ja työpaikkoja.

Hallitus esittää työnantajalle velvollisuutta toimittaa paikallinen sopimus työsuojeluviranomaiselle enimmillään 10.000,00 euron laiminlyöntimaksun uhalla. Vaikka sanktiouhkainen velvoite on sinällään hyvä asia, voi velvoitteen toimeenpanon valvonta osoittautua käytännössä mahdottomaksi nykyiset työsuojeluviranomaiselle myönnetyt resurssit huomioon ottaen. On huomioitava, että samalle viranomaiselle lankeaa myös tämän ilmoitusvelvollisuuden valvonta ja laiminlyönnin toteennäyttäminen puhumattakaan toimitettujen sopimusten käsittelystä – kaikki

tämä 200.000,00 euron lisämäärärahalla. Näin ollen on perusteltua esittää, että esitetty valvontamekanismi on ajateltukin vain näennäiseksi toimenpiteeksi.

Työehtosopimusjärjestelmään perustuva paikallinen sopiminen normaalisitovassa kentässä

Hallitus on esittämässä ns. **paikallisen sopimisen perälautasäännöstä**, jonka nojalla järjestäytynyt yritys voi luottamusmiehen puuttuessa sopia työehtosopimuksen määräyksen valtuutuksella paikallisesti **toisin luottamusvaltuutetun kanssa**. Säännökseen on liitetty työnantajan velvoite antaa tässä tapauksessa luottamusvaltuutetulle tarpeelliset tiedot ja tämän lisäksi säädettäisiin mm. irtisanomisajasta ja luottamusvaltuutetun harkinta-ajasta suhteessa sopimusneuvotteluihin. Säädöksen perusteluissa esitetään, että näin luottamusvaltuutetun kanssa syntyvä paikallinen **sopimus ei saisi työehtosopimustasoa** suhteessa sopimuksen oikeusvaikutuksiin ja valvontaan liittyviin velvoitteisiin – riitaisuudetkin ohjattaisiin **yleiseen tuomioistuimeen.** Sopimus kuitenkin **sitoisi kaikkia työehtosopimuksen piirissä olevia työntekijöitä**. Ehdotuksen konstruktio on hankala ja luo työpaikoille sekaannusta ja epävarmuutta sovitun oikeusvaikutuksista ja erimielisyyksien ratkaisemisesta, se on lisäksi vastoin kollektiivisopimusten sitovuuden tulkintatraditiota. Tällaisen sopimuksen riitauttaminen yleisessä tuomioistuimessa ei voi olla tarkoituksenmukaista eikä tehokasta – kollektiivisopimusten tulkinnan oikea foorumi on Työtuomioistuin.

Työehtosopimuslakin 9 §:n muutos

AKT ry ei kannata muutosta, jossa työnantajaliitolle tuomittava hyvityssakko alennettaisiin kuitenkin säilyttäen työntekijäpuolen korotetut hyvityssakkovaatimukset. Hallitus rikkoo esityksellään työoikeuden vakiintunutta pariteettiperiaatetta, syventää epäluottamusta ja vallitsevaa työmarkkinakriisiä.

Lakialoite laiksi työntekijöiden edustajan tulkintaetuoikeudesta LA 26/2023 vp

AKT ry kannattaa aloitetta ja se on tarkoituksenmukaista käsitellä paikallisen sopimisen edistämistä koskevassa kokonaisuudessa.

Ismo Kokko

puheenjohtaja, AKT ry.